

הצפייה כהתנסות של למידה או אי-למידה בקרב מתכשרים להוראה
**Observation as 'a learning' or 'no learning' experience among
student-teachers**

ד"ר שוש לשם

Dr. Shosh Leshem

Shosh-l@zahav.net.il

Lilybconstruct.haifa.ac.il

מילות מפתח: צפייה, הכשרת מורים, למידה, התנסות מעשית.

הספרות מרבה לדבר על הערך המשמעותי שיש לצפייה (observation) במהלך ההתנסות המעשית (practicum) של הסטודנטים להוראה. הרציונאל התיאורטי טוען שהפעולה של 'in practice seeing' בונה ומזמנת למידה. תיאוריה אחרת גורסת שהפוטנציאל של ה-'seeing' הוא דווקא ביצירת הקשר בין חדש לישן – התובנות של פרחי ההוראה מה'ראייה' נבנות על בסיס הנחות יסוד, וחוויות ההתנסות שלהם בתצפיות על מוריהם בהיותם תלמידים. טענה זו מדגישה את הזיקה שבין 'ראייה' ו'ידיעה' (seeing and knowing) - למתנסים יש רפרטואר של חוויות מהעבר, דימויים, דוגמאות והבנות שמאפשר להם 'לראות' ולפרש מצבים חדשים.

אחרים רואים בצפייה כלי שבעזרתו מפתחים הסטודנטים את הידע המעשי (practical wisdom) מתוך שהם מתנסים ב'ראייה' של מצבים ספציפיים, וכך יוכלו לדעת כיצד לפעול בעתיד כשיתקלו במצבים דומים. לעומתם יש הגורסים שהצפייה היא מעבר ל'ראייה' של דפוסי מקרים. למרות שלפעמים נדמה לצופה שהוא רואה אותם דברים, הפרשנויות יהיו שונות כיוון שכל צופה מביא איתו לאותה תצפית ידע, חוויות, ותיאוריות שונות.

לאור התיאוריות הרבות המתייחסות ל'ראייה' שבצפייה (seeing in observation), ולאור הערך המשמעותי שיש לצפייה בהכשרה מקצועית, אנו שואלות: מהן

המשמעויות שמייחסים הסטודנטים לתצפיות, והאם אפשר לפרש משמעויות אלה כחוויית למידה?

הפער שהתגלה בין חוויות ה'למידה' (learning) ו'האי-למידה' (no-learning) שחו הסטודנטים מההתנסות הוא שאתגר מקר זה.

המחקר נערך בקרב 30 מתכשרים להוראת האנגלית (שנה שנייה בהתנסות) ומבוסס על ניתוח איכותני פרשני מעמיק של 300 יומנים שהוגשו על ידי הסטודנטים במשך שנה של התנסות בצפייה. ניתוח וזיהוי הקטגוריות נעשה על ידי שני חוקרים באופן עצמאי.

בתהליך המחזורי של הקריאה והניתוח, זוהו צורות שונות של 'ראייה'. השלב השני של הניתוח, שבו זוככו ואומתו הקטגוריות, הוביל לבניית מסגרת אנליטית לניתוח נוסף של היומנים.

בקריאה ההוליסטית הראשונית נמצא שהסטודנטים ייחסו ערך מועט לצפייה, אך ניתוח תוכן שיטתי של היומנים העלה שלמרות הערך המועט שייחסו לצפייה, חוו הסטודנטים למידה רב ממדית (פדגוגית, מעשית וחינוכית) כשכל ממד מצביע אף הוא על רמות חשיבה שונות. כדי להסביר את הפער, נעזרנו בתיאוריות של 'המורה הטירון' ובגישות השונות ל'צפיות' כמעצבות תהליכים ותוצרים של למידה.

הממצאים תומכים בצורך לעזור לסטודנטים המתנסים בהוראה להפוך את חווית הצפייה לחוויה משמעותית ברמת המשגה, ומציעים דרכים ליישום. מסקנות המחקר יכולות לשמש חומר למחשבה לעוסקים בהנחיית סטודנטים להוראה ולמעצבי תוכניות בהכשרת המורים. כיוון שמעט מאוד אנו יודעים באיזו מידה, כיצד ואם בכלל, מקדמות התצפיות את התפתחות הידע המקצועי של המתנסים בהוראה, יש לאתגר מחקרים נוספים בתחום.

* המחקר משותף עם ד"ר לילי אורלנד-ברק מאוניברסיטת חיפה. התקבל לפרסום בכתב עת כפרסום משותף.